

Marian Kowalczyk

W służbie Bogu i człowiekowi

Studia Theologica Varsaviensia 44/2, 19-36

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. MARIAN KOWALCZYK SAC

W SŁUŻBIE BOGU I CZŁOWIEKOWI

Nowy sposób przeżywania i wyrażania wiary, który został zainicjowany obradami Soboru Watykańskiego II, wydatnie wpłynął na refleksję teologiczną. Refleksja ta – bardziej niż kiedykolwiek – pragnie służyć Bogu i człowiekowi, tak we wspólnocie Kościoła, jak i w świecie. Odkrywczy klimat kulturowy, w którym wyrosła i rozwinęła się nowa teologia, ukształtował osobowość teologiczną ks. prof. dr hab. Lucjana Napoleona Baltera, który w tym roku ukończył 70 lat życia¹. Od początku swej działalności naukowej,

¹ Ks. prof. dr hab. Lucjan Napoleon Balter urodził się 7 stycznia 1936 roku w Wilnie, gdzie spotkał się żywym kultem Miłosierdzia Bożego i ostrobramskiej Matki Miłosierdzia. Po ukończeniu Szkoły Podstawowej, w 1948 roku rozpoczął naukę w Liceum Ogólnokształcącym, przekształconym wkrótce w Małe (Niższe) Seminarium Duchowne Księży Pallotyńców w Wadowicach na Kopcu. Studia filozoficzno-teologiczne odbył w latach 1953-1959, w pallotyńskim Wyższym Seminarium Duchownym w Ołtarzewie, gdzie przyjął święcenia kapłańskie. Po ukończeniu „roku pastoralnego” został skierowany na studia specjalistyczne z teologii dogmatycznej w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Bezpośrednio po uzyskaniu w 1963 roku tytułu magistra-licencjata rozpoczął studia doktoranckie. Doktorat z teologii dogmatycznej uzyskał w roku 1969. Przez cały czas studiów prowadził katechizację młodzieży i udzielał się duszpastersko w okolicznych parafiach. Już w 1963 przełożeni zlecili mu prowadzenie zajęć w Ośrodku Studiów Pallotyńskich, które odbywały się w Otwocku i Ołtarzewie. W roku 1966, a więc równo 40 lat temu, ks. prof. Balter rozpoczął wykłady w Wyższym Seminarium Duchownym Księży Pallotyńców w Ołtarzewie, a od 1972 roku jest pracownikiem dydaktyczno-naukowym w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie (obecnie Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego) na Wydziale Teologicznym, gdzie habilitował się w roku 1979, a rok później otrzymał nominację na docenta. Tytuł naukowy profesora zyskał w 1991 roku, zaś stanowisko profesora zwyczajnego w roku 1996. Przez szereg lat pełnił funkcję prodziekana Wydziału Teologicznego, kuratora teologii ogólnej oraz pełnomocnika Rektora do spraw studiów zaocznych. W wymiarze działalności Kościoła w Polsce, ks. Balter był przez trzy kadencje członkiem Komisji Episkopatu Polski do spraw Liturgii oraz do spraw Eklezjalizmu, a także przewodniczącym grupy katolickiej do dialogu z Kościołem Adwentystów Dnia Siódmego. Ponadto był uczestnikiem Synodu Archidiecezjalnego Warszawskiego w 1973, członkiem Pierwszej Komisji II Synodu Plenarnego w Polsce, adiutorem polskiego przekładu Katechizmu Kościoła Katolickiego oraz nowego przekładu dokumentów Soboru Watykańskiego II.

trwającej już niemal pół wieku, Jubilat w pełni podzielał próbę określenia teologii, zaprezentowaną w roku 1970 na Kongresie *Concilium* w Brukseli, gdzie stwierdzono, iż *teologia jest refleksją nad wiarą i doświadczeniem chrześcijańskim w określonym czasie i w określonej kulturze*².

Szeroki krąg uznanych autorytetów teologicznych, a także współpracownicy i uczniowie ks. prof. Baltera zgodnie przyznają, iż w swych badaniach naukowych skupia on i harmonizuje filozoficzno-teologiczną kulturę polską i europejską, otwartą na pluralizm humanistyczny i chrześcijańsko-eklezyjalny, dzięki czemu, już od 25 lat, aktywnie uczestniczy w pracach studyjnych i organizacyjnych Międzynarodowego Przeglądu Teologicznego „Communio”, wcześniej zaś (w latach 1968-1971) podjął się przeszczepienia na nasz grunt obszernego wyboru artykułów Międzynarodowego Przeglądu Teologicznego „Concilium”, które ukazały się w siedmiu polskojęzycznych zeszytach. Do dnia dzisiejszego ukazało się też jedenaście podręczników filozoficznych i teologicznych w ramach „AMATECA” (Associazione Manuali della Teologia Cattolica), w których opracowanie i naukową redakcję ks. prof. Balter angażuje się osobiście. Większość z tych podręczników Profesor przetłumaczył na język polski, pozostałe dokładnie sprawdził i zaakceptował, dokonując niezbędnych poprawek i adaptacji.

Wymienione pokrótce dziedziny aktywności ks. prof. Lucjana Baltera owocują teologią łączącą ścisłość metodologiczną z czynnym uczestnictwem w życiu i apostołstwie Kościoła oraz pozwalają głębiej zrozumieć Boży plan zbawienia, objawiony w Jezusie Chrystusie i aktualizowany na co dzień w mocy Ducha Świętego, który odnawia oblicze ziemi. Mając to na uwadze, w niniejszym opraco-

Aktualnie – poza obowiązkami w UKSW – ks. prof. Balter pełni funkcję przewodniczącego zespołu redakcyjnego polskiej wersji językowej Międzynarodowego Przeglądu Teologicznego „Communio”, jest członkiem „AMATECA” (Associazione Manuali della Teologia Cattolica), członkiem Europejskiego Towarzystwa Teologicznego, członkiem korespondentem Pontificia Academia Mariana Internationalis z siedzibą w Rzymie, a na gruncie polskim członkiem zarządu Polskiego Towarzystwa Mariologicznego i Sekcji Teologów Dogmatyków oraz przedstawicielem Rady Naukowej Konferencji Episkopatu do kontaktów z Radą Główną Szkolnictwa Wyzszego. Ponadto współpracuje z Religions-theologisches Institut St. Gabriel in Mödling koło Wiednia oraz z niemiecką Sekcją Teologów Dogmatyków i Fundamentalistów.

² Rezolucje Kongresu Concilium, Materiały Kongresu „Przyszłość Kościoła”, Bruksela, 12-17 września 1970, Poznań 1971, s. 80; por. L. Balter, *Kapłaństwo Ludu Bożego*, Warszawa 1982, s. 52-60.

waniu zwrócimy najpierw uwagę, że teologia uprawiana przez Jubilata stanowi owoc wiary w Boga, aby następnie zaprezentować sposób teologicznego przekazywania przez niego wiary, który sprawia, że – zgodnie z oczekiwaniami Kościoła – ostatecznym celem teologii jest dla naszego Profesora chwała Boża i zbawienie człowieka.

1. TEOLOGIA JAKO OWOC WIARY W BOGA

Jeden z najwybitniejszych teologów na przełomie wieków i tysiącleci, papież Benedykt XVI, z którym ks. prof. Balter osobiście współpracował w ramach czasopisma „Communio”, podczas Mszy św. na Placu Piłsudskiego w Warszawie, wypowiedział znamienne słowa: *Wiara jako znajomość i wyznawanie prawdy o Bogu i o człowieku rodzi się z tego, co się słyszy, a tym zaś, co się słyszy jest słowo Chrystusa – naucza św. Paweł (Rz 10, 17). W dziejach Kościoła Apostołowie głosili słowo Chrystusa, starając się przekazać je nieskazitelne swoim następcom, którzy z kolei przekazywali je następnym pokoleniom, aż do naszych czasów. Wielu głosicieli Ewangelii oddało życie za wierność prawdzie słowa Chrystusa. I tak, z troski o prawdę, ukształtowała się Tradycja Kościoła.*

Odnosząc się wprost do teologii, obecny papież pisał, że greckie znaczenie słowa *theologia* oznaczało nie ludzką wiedzę, ale mowę samego Boga; dlatego to konsekwentnie określano „teologami” tylko tych, których uważano za głos samego bóstwa, za narzędzie boskiej mowy, jakimi byli np. Orfeusz i Hezjod. Zgodnie z tym Arystoteles odróżniał *theologia* od *theologiké*: mianem pierwszej określał boską mowę, gdy tymczasem druga byłaby ludzkim trudem związanym ze zrozumieniem bóstwa³.

Także według ks. prof. Lucjana Baltera teologia jest autentyczna tylko wtedy, gdy pozostaje na usługach wiary. Rodzi się ona z przekonania, iż Bóg ujawnia się ludziom poprzez swe Słowo, wypowiedane na różne sposoby. W oczach wierzącego wszelki byt stworzony świadczy o tym, że Bóg przemawia. Wszystko bowiem, co istnieje, z wewnętrzną pewnością wiary włącznie, zależy całkowicie od Jego Słowa. Wszystko co stworzone mówi o Bogu, choć każda rzecz czyni to w odmienny sposób. W ciągu osiemnastu wieków

³ J. Ratzinger, *Czym jest teologia*, w: *Podstawy wiary – teologia*, red. L. Balter, Kolekcja Communio nr 6, Poznań 1991, s. 220.

przed Chrystusem miał miejsce cały szereg objawień, ukazujących różne aspekty Bożej rzeczywistości, które znalazły swą pełnię w Chrystusie. Bóg najpierw wielokrotnie i w wieloraki sposób przemawiał do ojców naszych przez proroków, a w tych ostatecznych czasach przemówił do nas przez Syna (Hbr 1, 1).

Odnosząc powyższe słowa do teologii polskiej, podczas przemówienia do uczestników Kongresu Teologów Europy (15 sierpnia 1991 r), Jan Paweł II powiedział: *Piękny słowiański wyraz boho-słowie jest ścisłym tłumaczeniem greckiego theo-logia. W świetle słów z Listu do Hebrajczyków (1, 1-2), nie wystarczy przetłumaczyć boho-słowie (czyli theo-logia) jako słowa o Bogu, a w dalszej konsekwencji jako „nauki o Bogu”. Podstawowe i pierwotne jest tu słowo samego Boga: Bóg przemawiał przez proroków (...) na koniec przemówił przez Syna⁴, a następnie dodał: Jeżeli teologia (boho-słowie) jest słowem o Bogu – to jest to równocześnie słowo i nauka zrodzone ze słowa samego Boga⁵. W tym samym duchu Pseudo-Dionizy Areopagita mianem teologii określił Pismo św., stwierdzając, iż jest ono mową Boga w ludzkich słowach, a później takie samo ujęcie teologii zauważamy u św. Bonawentury, w którym spotkało się dwóch profesorów teologii: biblista i scholastyk⁶.*

Teologia rozumiana jako owoc wiary w Boga wyrasta z mowy Jahwe, która przenika samo wnętrze mowy ludzkiej. Mowa Jahwe owocuje refleksją nad wiarą i doświadczeniem chrześcijańskim. Owocuje ona jednak czymś nieporównywalnie większym, ona stwarza rzeczywistość, podtrzymuje ją w istnieniu, nadaje jej sens, określa istotę człowieka, wytycza mu los i kierunek życia i dopełnia się w przymierzu miłości i przyjaźni z Bogiem. Z wierności zawartemu przymierz, Bóg posyła swego Jednorodzonego Syna, Słowo staje się Ciałem, które – będąc samo w sobie zdarzeniem zbawczym – dogłębnie przenika serce człowieka, mobilizując go do świadomej i dobrowolnej odpowiedzi wiary⁷.

Trzeba zauważyć, iż sama teologiczna odpowiedź wiary jest też dana przez Boga i dokonuje się pod wpływem Jego łaski, dzięki

⁴ Jan Paweł II, Przemówienie do uczestników Kongresu Teologów Europy Środkowo-Wschodniej, Jasna Góra, 15 sierpnia 1991, w: *Czwarta pielgrzymka Jana Pawła II do Polski*, Pallottinum, Poznań-Warszawa 1992, s. 58.

⁵ Tamże.

⁶ Por. J. Ratzinger, *Czym jest teologia...*, art. cyt., s. 220n.

⁷ Por. Cz. S. Bartnik, *Dogmatyka katolicka*, Lublin 1999, s. 59-60.

działaniu Ducha Świętego, który nieustannie prowadzi do całej Prawdy objawionej (por. J 6, 13-15). Idąc za słowami św. Pawła, teolog stara się rozpoznać blask prawdy na twarzy Chrystusa, podobnie jak ojcowie nasi rozpoznawali go na twarzy Mojżesza. Dokonuje się to dzięki Bożemu działaniu w naszych sercach, zgodnie ze słowami: *Bóg, który rozkazał, aby z ciemności zabłyśło światło, sam rozjaśnił nasze serca światłością poznania chwały Bożej na obliczu Chrystusa* (2Kor 4, 6).

Z wykładów wysłuchanych podczas studiów specjalistycznych na Wydziale Teologicznym Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, ks. Balter wyniósł przekonanie, iż teologia rodzi się wówczas, gdy człowiek angażuje się w światłość poznania chwały Bożej, porównując jej treść ze zdobytą wiedzą i stara się ją wyrazić słowem przy pomocy właściwych sobie metod⁸. Oznacza to, że teologia jest wiedzą duchową, to znaczy, że *teologię można studiować wyłącznie w kontekście odpowiadającej jej praktyki duchowej i z gotowością równoczesnego pojmowania jej jako wyzwania życiowego*⁹. Zapewne niedociągnięcia takiego studiowania miał na myśli Sługa Boży Stefan Kard. Wyszyński, twierdząc, iż *niektórzy ludzie, wielcy myśliciele i teologowie obżerają się myślą o Bogu i umierają z głodu Boga, bo nie wystarczy wiedza, trzeba pokornej wiary*¹⁰. Ujmując rzecz w aspekcie pozytywnym, do teologów dających na co dzień świadectwo pokornej wiary, kształtowanej miłością można zaliczyć wszystkich świętych Kościoła, którzy przekazali na piśmie, lub w innej formie swoje przeżycia mistyczne czy też „prywatne” objawienia.

Z naszego polskiego podwórka na szczególną uwagę zasługuje apostołka Bożego Miłosierdzia, św. Faustyna Kowalska, która w „jasności nieprzystępnej” dostrzega „jakoby trzy źródła jasności”, co – według relacji ks. prof. Lucjana Baltera – wskazuje dosyć wyraźnie na trzy Osoby Boskie, ale widzi także „słowa” wychodzące z tej jasności „w postaci gromu” i okrążające niebo i ziemię¹¹. Można bez żadnej przesady stwierdzić, iż fascynacja głębią myśli teolo-

⁸ Por. W. Granat, *Dogmatyka katolicka*, tom wstępny, Lublin 1965, s. 7-50.

⁹ J. Ratzinger, *Czym jest teologia...*, s. 221.

¹⁰ S. Wyszyński, *Kromka chleba*, Warszawa 2001, s. 36.

¹¹ L. Balter, *Trójca Święta a Maryja w świetle „Dzienniczka” św. Faustyny Kowalskiej*, w: *Mariologia na przełomie wieków*, red. L. Balter, P. M. Lenart, Częstochowa-Niepokalanów 2001, s. 49.

gicznej Apostołki Miłosierdzia wydatnie wpłynęła na ukształtowanie zainteresowań naszego Jubilata. Wystarczy przypomnieć, iż tuż po ukazaniu się encykliki *Dives in misericordia*, ks. Edmund Boniewicz z Doliny Miłosierdzia Bożego w Częstochowie przekazał księdzu Balterowi wyraźne życzenie Jana Pawła II, aby opracował teologiczne uzasadnienie kultu oraz święta Miłosierdzia Bożego. Życzenie Papieża zostało spełnione, a tekst opracowania, opublikowany także w niemieckiej i francuskiej wersji językowej, stał się cennym sygnałem dla tych teologów, którzy nie zetknęli się z objawieniami św. Faustyny Kowalskiej¹². Natomiast w teologicznych wywodach ks. Baltera wyjątkowe miejsce zajęła fascynująca wypowiedź Jana Pawła II, który nie wahał się stwierdzić, iż także człowiek może i powinien okazywać „miłosierdzie” samemu Bogu (*Dives in misericordia*, nr 8). Ks. Profesor wyjaśnia, że chodzi tu przede wszystkim o „miłosierdzie” okazywane przez człowieka Chrystusowi jako Temu, który „ucieleśnia” sobą miłosierdzie Ojca¹³.

Słuszne jest stwierdzenie ks. prof. Lucjana Baltera, iż w teologii będącej owocem wiary w Boga bogatego w miłosierdzie można się dopatrzeć, długo pomijanych milczeniem na Zachodzie, ale wnikliwie rozwijanych przez teologię wschodnią, promieniowania boskich energii, o których P. Evdokimov mówi, że Credo określa Chrystusa jako „Światłość ze Światłości”, chrzest zaś nazywa się na Wschodzie „oświeceniem”, a następnie dodaje za Grzegorzem z Nyssy, iż *w miarę jak duch zbliża się do wizji Boga, zaczyna widzieć niewidzialność natury Boskiej*¹⁴. Ks. Balter jest przekonany, że teologia uprawiana właśnie w ten sposób, najgłębiej i najpełniej użyłnia swą prawdą całe życie Kościoła, o czym świadczą nazwiska świadków wiary, do których można zaliczyć: Ireneusza, Atanazego, Anzelma, Bernarda, Franciszka, Bonawenturę,

¹² Por. L. Balter, *Teologiczno-pastoralne uzasadnienie kultu oraz święta Miłosierdzia Bożego*, „Collectanea Theologica” 51 (1981) f. II (ze streszczeniem w języku francuskim), s. 25-51; tenże, *Pastoraltheologische Begründung des Kultes und des Festes der Barmherzigkeit Gottes*, „Collectanea Theologica” (1982) fasc. spec., s. 53-76.

¹³ L. Balter, *Poświęcenie świata Bożemu Miłosierdziu*, w: *Bóg bogaty w miłosierdzie*, red. L. Balter, Kolekcja Communio 15, Poznań 2003, s. 18.

¹⁴ L. Balter, *Trójca Święta a Maryja...*, art. cyt., s. 49-50. Książd prof. Balter przywołuje tu zdanie wybitnego przedstawiciela teologii prawosławnej: P. Evdokimov, *Kobieta i zbawienie świata*, Poznań 1991, s. 126; por. W. Łosski, *Teologia mistyczna Kościoła Wschodniego*, Warszawa 1989, s. 59nn.

Tom asza, Ignacego (jego Ćwiczenia duchowe zawierają pełnię wzniosłych teologicznie skarbów) oraz Newmanna¹⁵. Do powyższych nazwisk, poza wspomnianą już Faustyną Kowalską, wypada jeszcze dodać: Jana od Krzyża, Elżbietę od Trójcy Świętej, Tereskę od Dzieciątka Jezus i innych świadków Prawdy Objawionej w Słowie, do której pełni nieustannie prowadzi Duch Święty. Wszyscy ci świadkowie wiary dowiedli własnym życiem, iż *każda teologia Kościoła, jako odpowiedź na nieskończone wolne i darmo dane słowo Boże, musi mieć charakter adoracji, dziękczynienia, krótko mówiąc: musi być doksologią*¹⁶.

Pisząc o dokonanym przez Jana Pawła II poświęceniu świata Bożemu Miłosierdziu, Jubilat włącza się w cały nurt papieskich pouczeń i poczynań, w którym znaczącą pozycję zajmuje postać św. Teresy od Dzieciątka Jezus wraz ze swą „małą drogą”, stanowiącą samą istotę jej przeżyć duchowych. Właśnie dlatego teologia ks. Baltera jest wynikiem pogłębionej refleksji nad wiarą oraz odzwierciedleniem osobistych przeżyć duchowych i zaangażowania apostołskiego. Ks. Profesor jest przekonany, że teologiczne świadectwo wiary, nadziei i miłości, zainspirowane niezwykle głębokimi myślami i sugestiami Jana Pawła II, nie pozwoli na wchłonięcie prawd objawionych w proces istnienia świata czy nawet wydarzeń historiozbowczych. Sama ekonomia zbawienia nie może bowiem wyczerpać głębi trójjedynego Boga, a historia jest tylko śladem Jego wspaniałości¹⁷.

Bóg, który „jest Miłością” (1J 4, 16) objawił się w Jezusie Chrystusie umiłował świat i prowadzi go do zbawienia jako Ojciec i Syn i Duch Święty. Lektura pierwszej encykliki Benedykta XVI *Deus caritas est* przekonuje nas, że najbardziej istotne jest to, iż Bóg nie dlatego „jest Miłością”, że ma człowieka i świat jako swoje „ty”, lecz dlatego, że już „w sobie samym”, w swojej transcendencji wobec całego świata „jest Miłością”. Wymownym przykładem takiego ujmowania miłosiernej miłości Osób Boskich jest świadectwo karmelitanki współczesnej św. Teresie od Dzieciątka Jezus, s. Elżbiety od Trójcy Świętej, które stało się programem

¹⁵ H. U. von Balthasar, *Teologia a świętość*, w: *Podstawy wiary...*, dz cyt., s. 429.

¹⁶ Tenże, *Od teologii Boga do teologii kościelnej*, w: *Podstawy wiary...*, dz cyt., s. 240.

¹⁷ Por. H. U. von Balthasar, *Theodramatik II/2*, Einsiedeln 1978, s. 53-238; B. Forte, *Trinität als Geschichte*, Mainz 1989, s. 20-23.

jej życia duchowego: *Ojciec miłuje Syna, Syn miłuje Ojca, Ojciec i Syn miłują się i miłują nas w Duchu Świętym, tak jak poznają nas w Słowie. W zgodności najzupełniejszej na swej odwiecznej radzie Trzej postanowili włączyć nas w swe życie wewnętrzne, byśmy się tam stali doskonałymi i przeobrazili w nich w jedności*¹⁸.

Jako przewodniczący zespołu redakcyjnego polskiej wersji Międzynarodowego Przeglądu Teologicznego „Communio”, w artykule wstępnym do zeszytu pt. *Bóg jest Miłością*, ks. prof. Lucjan Balter przyznaje, iż artykuły w nim zawarte można by potraktować jako uprzedzający komentarz do encykliki Benedykta XVI, ogłoszonej pod tym samym tytułem. W artykule tym czytamy, że przez pierwszą encyklikę swego pontyfikatu papież Benedykt XVI pragnie osobiście zgłębić nauczanie swego wielkiego poprzednika, papieża Jana Pawła II, aby wyznawcy Chrystusa na całym świecie mogli sobie na nowo przyswoić tajemnicę Boga „bogatego w miłosierdzie”, który jest najwyższą i najwspanialszą Miłością¹⁹.

Nie sposób w tym kontekście pominąć jeszcze jednego źródła teologiczno-duchowej postawy Jubilata. Otóż z dalszej części cytowanego wyżej artykułu wyraźnie wynika, iż zasadniczym źródłem teologii skoncentrowanej na wierze w Boga „bogatego w miłosierdzie” jest dla ks. prof. Baltera charyzmat pallotyński. Ks. Profesor przypomina, iż na kilka tygodni przed swoją śmiercią św. Wincenty Pallotti zaczął spisywać refleksje adresowane do wszystkich wiernych z zamiarem wyculenia ich na wielką potrzebę poznawania lub przynajmniej przypominania sobie w świetle wiary tej Miłości nieskończonej i tego Miłosierdzia nieskończonego, z jakim nas Bóg stworzył i zachowuje, z jakim nas odkupił i uświęcił przez łaskę chrztu świętego²⁰.

Ks. prof. Lucjan Balter zauważa, iż św. Wincenty Pallotti zdążył ułożyć 31 takich rozważań, z których każde kończy się odpowiedzią *Modlitwą i Ofiarowaniem* związanym ściśle z tematem danej refleksji. *Zaczyna je od stworzenia świata, aniołów i człowieka, by ukazać kolejno nieskończoną miłość i nieskończone miłosierdzie Bo-*

¹⁸ S. Elżbieta od Trójcy Świętej, *Trójca Święta w moim życiu*, w: *Trójca Święta w moim życiu. Doktryna duchowa siostry Elżbiety od Trójcy Świętej*, Warszawa 1963, s. 217.

¹⁹ Por. L. Balter, *Bóg – Miłość nieskończona*, „Communio” 26 (2006) nr 2, s. 3-13.

²⁰ Św. W. Pallotti, *Bóg Miłość Nieskończona*, Warszawa 1982 (Sekreteriat Misyjny SAC), s. 8.

ga w stworzeniu i podtrzymywaniu wszystkich rzeczy w istnieniu oraz zezwoleniu na używanie ich przez człowieka, a zwłaszcza w fakcie stworzenia na obraz i podobieństwo Boże, z którego wynika obowiązek doskonalenia się w sposób zasługujący zgodnie z tym, że jesteśmy żywym obrazem Ojca Przedwiecznego, żywym obrazem Syna Bożego, żywym obrazem Ducha Świętego, żywym obrazem Boga, który jest Potęgą nieskończoną, żywym obrazem nieskończonej Mądrości, żywym obrazem istotnej Sprawiedliwości, żywym obrazem istotnego Miłosierdzia, żywym obrazem Wiecznego, Nieskończonego, Niezmierzonego i Niepojętego Boga, itd., by przejść w dalszym ciągu do Jezusa Chrystusa i poszczególnych tajemnic Jego życia ziemskiego, aż po ustanowienie Najświętszej Eucharystii²¹.

Wszystkie dotychczasowe refleksje pozwalają bez żadnego wahania stwierdzić, iż imponujący dorobek teologiczny ks. prof. Lucjana Baltera jest owocem jego niezwyklej wrażliwości na problemy wiary, która przenika dogłębnie całe nasze życie²². Niezbitym dowodem tej tezy są wielorakie aspekty oryginalnych dociekań teologicznych pallotyńskiego Profesora: nowe tendencje w eschatologii²³, zagadnienia eklezjologiczne, a zwłaszcza nieomyłność encyklik papieskich i związany z nią charyzmat prawdy i nieomyłności widzialnej głowy Kościoła²⁴, posoborowe spojrzenie na kapłaństwo Ludu Bożego: Maryi²⁵, jej Oblubieńca Józefa²⁶ i wszystkich wiernych²⁷, pneu-

²¹ L. Balter, *Bóg – Miłość nieskończona*, art. cyt., s. 11.

²² Tenże, *Od wiary do teologii*, w: *Podstawy wiary – teologia*, red. L. Balter, Kolekcja Comunion nr 6, Poznań 1991, s. 5.

²³ Tenże, *Eschatologia końca XX wieku*, Siedlce 2001.

²⁴ Tenże, *Nieomyłność encyklik papieskich. Studium teologiczno-historyczne*, Warszawa 1975. Publikacja ta prezentuje poglądy na nieomyłność papieską niemal 200 autorów na przestrzeni całego stulecia, począwszy od Soboru Watykańskiego I.

²⁵ Tenże, *Kapłańska godność Maryi. Znaczenie problematyki mariologicznej dla właściwego rozwoju teologii kapłaństwa. Studium teologiczno-dogmatyczne*, w: *Studia teologiczno-dogmatyczne*, t. 2, Warszawa 1979, s. 3-183.

²⁶ Tenże, *Problem udziału św. Józefa w kapłańskiej godności Chrystusa*, „Ateneum Kapłańskie” 96 (1981), s. 280-290; tenże, *Udział św. Józefa w „troistym wymiarze posługi i posłannictwa Chrystusa”*, „Wiadomości Kościelne Archidiecezji w Białymstoku” 8 (1982) nr 3, s. 36-65. Warto dodać, że ks. prof. Balter aktywnie uczestniczył w krajowych i międzynarodowych kongresach i sympozjach józefologicznych. Można go więc zaliczyć do prekursorów polskiej józefologii.

²⁷ Tenże, *Kapłaństwo Ludu Bożego, Studium teologiczno-dogmatyczne*, Warszawa 1982. Na szczególną uwagę zasługuje, wypracowana przez ks. prof. Baltera, teologiczna definicja kapłaństwa, które na stronie 146 zostało określone jako „pośredniczenie ofiarnicze” (*mediatio sacrificialis*), od strony zaś ontologicznej jako „właściwość osoby, mocą której może ona wykonywać pośredniczenie ofiarnicze” (*qualitas personae ope cuius illa mediationem sacrificialem exercere potest*).

matologia, akcentująca pneumatyczny wymiar tajemnicy zbawienia i nowy kult Ducha Świętego²⁸, antropologia teologiczna²⁹, mariologia w aspekcie przemian posoborowych³⁰, chrystologia – ze szczególnym uwypukleniem soteriologii³¹, nowe nurty w sakramentologii, z wyodrębnieniem Najświętszego Sakramentu Eucharystii³², teologia życia konsekrowanego³³, teologiczne uzasadnienie kultu miłosierdzia Bożego³⁴ oraz – uprawiana w duchu charyzmatu pallo-tyńskiego – teologia apostołstwa³⁵.

2. TEOLOGICZNY SPOSÓB PRZEKAZYWANIA WIARY

Powołanie teologa odgrywa ważną rolę w realizowaniu przez Kościół planu Boga, który chce, *by wszyscy ludzie zostali zbawieni i doszli do poznania prawdy* (1 Tm 2, 4)³⁶. Ks. prof. Lucjan Balter dosko-

²⁸ Tenże, *Duch Święty we współczesnej teologii katolickiej*, „Zeszyty Naukowe KUL” 19 (1976) nr 3, s. 57-67; *Pneumatyczny wymiar tajemnicy zbawienia*, „Ateneum Kapłańskie” 73 (1981) t. 96, s. 182-193; *O nowy kult Ducha Świętego*, w: *Duch Odnowiciel*, red. L. Balter, Kolekcja „Communio” 12, Poznań 1998, s. 452-457.

²⁹ Na szczególną uwagę zasługuje, przełożony i opracowany przez ks. prof. Baltera, podręcznik kardynała Angelo Scola, patriarchy Wenecji, *Osoba ludzka. Antropologia teologiczna*, Poznań 2005. Ks. prof. Balter uzupełnił bibliografię autorów tego podręcznika, dodając wiele publikacji teologów polskich, w tym również własne publikacje za zakresu antropologii teologicznej.

³⁰ L. Balter, *Wszechpośrednictwo Maryi a jedyne pośrednictwo Chrystusa*, w: *Matka Odkupiciela*. Komentarz do encykliki *Redemptoris Mater*, red. S. Grzybek, Kraków 1988, s. 121-135; tenże, *Rola Ducha Świętego w życiu Maryi*, w: *Matka Odkupiciela*, dz. cyt., s. 137-150.

³¹ Wystarczy tu wskazać na – zredagowany przez ks. prof. Baltera – 11 tom Kolekcji „Communio”, pt. *Tajemnica odkupienia*, Poznań 1997, a także na jego artykuły: *Zstąpienie do piekiel jako rzeczywistość zbawcza*, „Communio” 5 (1985) nr 1, s. 73-87; *Jezus Chrystus jedyny Zbawiciel świata, wczoraj, dziś i na wieki*, „Communio” 17 (1997) nr 2, s. 125-128.

³² L. Balter, *Trynitarny wymiar pobożności eucharystycznej*, w: *Duchowość chrześcijańska*, red. L. Balter, Kolekcja „Communio” 10, Poznań 1995, s. 112-143.

³³ Tenże, *Życie zakonne sakramentem obecności Bożej w Kościele i świecie*, w: *W kierunku chrześcijańskiej kultury*, red. B. Bejze, Warszawa 1978, s. 382-395.

³⁴ Ks. prof. Balter był współorganizatorem kilku sympozjów o Miłosierdziu Bożym, które odbyły się w Wyższym Seminarium Duchownym Księży Pallo-tyńskich w Oltarzewie (1968, 1972, 1975, 1978), z udziałem najwybitniejszych teologów polskich, a następnie wydawał drukiem ich dorobek teologiczny w serii wydawniczej *Powołanie człowieka*: (1972) t. 2; (1975), t. 4; (1982), t. 5; (1991), t. 8. W ostatnim czasie dorobek ten zwięździł 15 numer Kolekcji „Communio”, pt. *Bóg bogaty w miłosierdzie*, Poznań 2003.

³⁵ Cały dorobek naukowy ks. prof. Lucjana Baltera, który obejmuje różne aspekty teologii apostołstwa, został zaprezentowany w oddzielnym artykule niniejszego zeszytu.

³⁶ Por. Kongregacja Nauki Wiary, *Instrukcja o powołaniu teologa w Kościele*, w: *W trosce o pełnię wiary. Dokumenty Kongregacji nauki Wiary*, red. Z. Zimowski, J. Królikowski, Tarnów 1995, s. 353-369.

nale rozumie, iż chodzi tu o taki wkład teologa w głębsze *zrozumienie rzeczy i słów przekazanych* (KO 8), żeby – dzięki przepowiadaniu wiary – oświecić i zbawić całą rzeczywistość ludzką. Dlatego refleksja Jubilata nad wiarą, posiadając dzięki właściwym teologii metodom logiczną zwartość, jest ujmowana w formie jak najbardziej komunikowalnej. Księdzu Profesorowi dopomogła w tym niewątpliwie działalność katechetyczna i prowadzone przez niego wykłady, które przez szereg lat obejmowały nie tylko wszystkie bez wyjątku traktaty teologii dogmatycznej i fundamentalnej, lecz rozszerzały się także na liturgikę, homiletykę i teologię ekumeniczną. Dzięki tak wszechstronnym zainteresowaniom ks. prof. Balter w pełni realizował soborowy postulat kerygmatycznego uwrażliwienia teologii, dotychczas zbyt oderwanej od realiów życia i zagrożonej niebezpieczeństwem przeracjonalizowania Słowa Bożego. Uczniowie ks. Profesora na zawsze zapamiętają wykłady, podczas których ostrzegał przed krańcowymi przykładami przeracjonalizowania w teologii scholastycznej.

Do doskonałym wzorem przekazywania wiary jest oczywiście Jezus Chrystus, w którym wszystko co stworzone nabiera pełnego sensu i właściwego znaczenia w aspekcie zbawczym. Chrystusowy wzór przekazywania wiary jest najwyraźniej widoczny w Ewangelii św. Jana, któremu nie bez powodów tradycja nadała wymowne miano „Teologa”. Jubilat podkreśla, iż *Jan zdaje się dobierać celowo (w swej Ewangelii) fakty i wydarzenia, aby dać odpowiedź na nurtujące z pewnością ludzi współczesnych (drugie, a nawet trzecie pokolenie chrześcijan) pytanie, dlaczego jedni wierzą, a inni nie wierzą*³⁷. Z odpowiedzi na to pytanie wynika, iż *Bóg nie narusza w niczym wolności człowieka; ukazuje mu jedynie w nowym blasku Prawdę, i to tak jasno, że człowiek uznaje i przyjmuje ją bez wahania (w pełni dobrowolnie), jego zaś przyłgnięcie do raz poznanej Prawdy może być tak silne (moc wiary!), że gotów jest dla niej poświęcić własne życie – co faktycznie nieraz czyni (por liczni, a nawet bardzo liczni męczennicy w Kościele)*³⁸.

Powołując się na dogmat o powszechnej woli zbawczej Boga oraz mając na uwadze misyjny charakter wiary chrześcijańskiej, ks. prof.

³⁷ L. Balter, *Od wiary do teologii*, art. cyt., s. 15.

³⁸ Tamże, s. 16; por. J. M. Lustiger, *Dać świadectwo Prawdzie*, „Communio” 7 (1987) nr 5, s. 68-75.

Balter jest przekonany, że podstawowym obowiązkiem teologa jest ciągle na nowo analizować prawdy objawione oraz formułować je w sposób dostępny poszczególnym kulturom ludzkim. Tak uprawiana teologia wyrasta z mentalności człowieka danej epoki i kultury, ale swój ostateczny kształt uzyskuje w świetle objawionego w Chrystusie Słowa Bożego, przy czym trzeba pamiętać, że inne Kościoły i religie, w nieznaney nam głębi mistycznej, posiadają także istotną relację do Chrystusa i Jego Kościoła. Ksiądz Jubilat jest na to szczególnie uwrażliwiony dzięki zaangażowaniu ekumenicznemu oraz trosce o autentyczny dialog chrześcijaństwa z wielkimi religiami świata³⁹.

Ks. prof. Lucjan Balter zauważa, iż współczesny teolog musi być świadomy, że od czasu Oświecenia kultura Zachodu z rosnącą szybkością oddala się od swoich chrześcijańskich podstaw. Chodzi o rozkład małżeństwa i rodziny, o ataki na ludzkie życie i ludzką godność, o zepchnięcie wiary w obszar tego, co subiektywne i płynącą stąd sekularyzację świadomości publicznej. Wiara staje się jedynie rodzajem zauroczenia z pięknymi subiektywnymi pocieszeniami lub swoistą grą, toczoną równolegle z życiem w realnym świecie. Jubilat w pełni podziela zdanie kard. Josepha Ratzingera, który – na krótko przed wyborem na Stolicę Piotrową – mocno podkreślał, iż wiara schodzi dzisiaj na płaszczyznę gry, podczas gdy do tej pory dotyczyła życia. Ponieważ jednak gra w wiarę jest zupełnie czymś innym niż przyjęcie wiary i życie nią, kultura naznaczona jest dzisiaj różnymi sprzecznościami, od tradycyjnych form kultury chrześcijańskiej przez nowe formy tej kultury, aż do form, które są chrześcijaństwu przeciwstawne⁴⁰.

Ks. prof. Lucjan Balter doskonale zdaje sobie sprawę, iż dojrzewanie i owocowanie jednostek dla Boga i dla świata zależy od kultury, którą trzeba dobrze poznać, zanim będzie za późno. W tym właśnie duchu, w artykule wprowadzającym do zeszytu „Communio” na temat kultury postmodernizmu, ks. Profesor przestrzega, iż napływają do nas *różnorakie nurty myślowe i style życia z Zachodu, niosąc ze sobą, jak na wzburzonej fali, wszystko to, co wygląda jak*

³⁹ Por. L. Balter, *Ekumenizm znakiem czasu odnowy*, w: *Na rzecz postawy chrześcijańskiej*, red. B. Bejze, (W nurcie zagadnień posoborowych 11), Warszawa 1978, s. 111-130; tenże, *W trosce o autentyczny dialog chrześcijaństwa z wielkimi religiami świata*, „Communio” 8 (1988) nr 4, s. 133-140.

⁴⁰ Por. J. Ratzinger, *W drodze do Jezusa Chrystusa*, Kraków 2004.

resztki z rozbitego statku, a co się układa w jeden bardzo mroczny łańcuch: używanie-rozkosz-pieniądz-używanie-nuda-narkotyki-choroba-samozniszczenie...⁴¹. Coraz wyraźniej daje się słyszeć głosy, iż w miejsce utopii proponowanych w przeszłości przez nazizm czy komunizm, jesteśmy o krok od nowej, nihilistycznej utopii absurdu, w której jedyną wartością absolutną staje się relatywizm⁴².

W perspektywie wspomnianych zagrożeń, ks. prof. Lucjanowi Bałterowi chodzi o to, by teologiczny przekaz wiary nie uległ załamaniu w realiach nihilistycznej utopii absurdu, ale znajdował takie miejsca, w których dana kultura, mimo wszystko, otwiera się na wiarę. Taka jest nauka Kościoła, który po Soborze Watykańskim II jest przekonany, że czym innym jest system, narzucony przeważnie ludziom i światu siłą, podstępem, sugestią itp., a czym innym człowiek, osoba ludzka, przeżywająca takie czy inne problemy, łącznie z kwestią samej wiary. O ile więc człowiek, każdy człowiek – uwikłany w swe problemy, wątpiący, podający się za niewierzącego itd. – zasługuje, jako człowiek na szacunek i poważne do niego podejście, to system wrogi Bogu (...) musi być, jako taki, potępiony zdecydowanie przez Kościół i każdego zdrowo myślącego człowieka⁴³.

W teologii ks. prof. Lucjana Bałtera optymizmem napawa fakt, że nawet w najdalej posuniętym relatywizmie czy konsumizmie można dostrzec – niewidoczne gołym okiem – przejawy religijności, które wskazują na odwieczne powracające pragnienie *sacrum*, jako wyrazu naturalnej tęsknoty człowieka, wybiegającej poza rzeczywistość widzialną. Dla Jubilata pragnienia takie są wyzwaniem do wzmoczonej aktywności apostołskiej wszystkich chrześcijan, czego wyraz daje w licznych publikacjach z zakresu teologii apostołstwa⁴⁴. Z publikacji tych jasno wynika, iż we wszystkich przejawach apostołskiego zaangażowania powinno się usilnie zabiegać o dawanie nowych impulsów dziełu rozkrzewiania wiary na całym świecie. Chodzi o głębsze włączenie się w różne dzieła, do których poza ewangelizacją kultury i badaniami teologicznymi, należy także

⁴¹ L. Bałter, *Postmodernizm*, „Communio” 14 (1994) nr 6, s. 8.

⁴² M. Tomaszewska, *Melting pot proszę!*, w: *Po co rzeczywistość. Ekran. mit. rzeczywistość*, red. W. J. Burszta, Warszawa 2003, s. 27 (20-34).

⁴³ L. Bałter, *Od wiary do teologii*, art. cyt., s. 16-17.

⁴⁴ Por. tenże, *Apostolstwo chrześcijan świeckich a apostołstwo chrześcijan nie-świeckich*, „Communio” 1 (1981) nr 6, s. 104-118; tenże, *Apostolstwo w ujęciu Soboru Watykańskiego II*, „Studia Theologica Varsaviensia” 23 (1985) nr 2, s. 237-258.

zaliczyć działalność edukacyjną i wydawniczą, obecność w świecie środków przekazu, posługę charytatywną oraz służbę zdrowia.

Dla zaktywizowania apostołskiego zaangażowania całego Ludu Bożego niezbędne jest włączenie się teologów w formację wszystkich wyznawców Chrystusa w wierze Kościoła. Podzielając to zdanie, ks. prof. B a l t e r ma na uwadze autentyczne ukierunkowanie ochrzczonych na pełnię objawienia trójjedynego Boga w Chrystusie, które uzasadnia konieczność wprowadzenia w życie wartości chrześcijańskich, popartych autentycznym świadectwem codziennego życia. Według naszego Profesora dobrze ukazywał to program duszpasterski Kościoła w Polsce na pierwszy rok bezpośredniego *triduum* przed Wielkim Jubileuszem Roku Dwutysięcznego. Od strony teologicznego przekazywania wiary, sygnalizowany program zwracał uwagę na Chrystusa jako serce Kościoła, centrum historii zbawienia i fundament życia chrześcijańskiego, który staje się udziałem człowieka w sakramencie chrztu. Jubilat wyraził radość, że *duszpasterze jako główni adresaci dzieła mają już jakąś własną, wyniesioną ze studiów teologicznych wiedzę o Jezusie Chrystusie, jedynym Zbawicielu świata, i potrafią ją sami umiejętnie wykorzystać*⁴⁵. Chodzi jednak o to, aby ta wiedza była ciągle pogłębiana w ramach formacji permanentnej, w tym również w ramach studiów specjalistycznych z teologii, które są dzisiaj możliwe na wydziałach teologicznych, utworzonych ostatnio na wielu uniwersytetach polskich.

Powszechna umiejętność wykorzystywania wiedzy teologicznej w budzeniu i pogłębianiu wiary Ludu Bożego byłaby niewątpliwie najlepszą nagrodą dla ks. prof. Lucjana B a l t e r a i wszystkich profesorów teologii, którzy robią wszystko, aby przez swoje wykłady, referaty, a także liczne publikacje uzupełniać aktualne braki i niedopowiedzenia w wiedzy o żywym i prawdziwym Bogu oraz o objawionym przez Niego w Jezusie Chrystusie planie zbawienia.

3. CHWAŁA BOGA I ZBAWIENIE CZŁOWIEKA JAKO CEL TEOLOGII

Ks. prof. Lucjan Napoleon B a l t e r, jako teolog pragnący służyć człowiekowi na drogach zbawienia, wsłuchuje się w ludzką egzy-

⁴⁵ Tenże, *Jezus Chrystus, jedyny Zbawiciel świata*, dz. cyt., s. 128.

stencję w kontekście określonej rzeczywistości społeczno-politycznej, znajdując wciąż nowe i stare problemy, które niesie następnie przed autentyczne Słowo Boże, by je rozjaśniło. Tylko na takiej drodze uprawiania teologii można uniknąć naginania prawd objawionych do własnych gustów i upodobań, prowadząc wszystkich ludzi do zbawienia w Chrystusie, w którym wiara i czyn mają się do siebie tak, jak Słowo Boże i Ciało. Taki model odpowiada też w całej rozciągłości stawianym dzisiaj coraz wyraźniej postulatami, aby chrześcijaństwo, a więc i teologia, która służy Bogu i człowiekowi, nie ograniczały się do zagadnień tylko etycznych czy społecznych, lecz otwierały ludzi i świat na ostateczne spełnienie w Bogu, któremu jedynie należy się chwała, cześć i uwielbienie.

Nawiązując do teologicznego uzasadnienia posłannictwa chrześcijańskiego, ks. prof. L. Balter pisał, iż celem wszystkich radykalnych poczynań chrześcijaństwa jest *miłość pojęta jako cel, kres i metoda; miłość, która pochodzi od Boga i do Boga wszystko odnosi*⁴⁶. Z tak pojętej miłości płynie chrześcijańska zasada „niesprzeciwiania się złu”, którą podziwiał w chrześcijaństwie i zachwycał się w swoim czasie Mahatma Gandhi⁴⁷. Wynika stąd, iż cel teologii nie ogranicza się do samej tylko teorii. Teologia ma bowiem także znaczący wpływ na zrozumienie i sens życia człowieka w perspektywie wieczności. Według Jubilata takie właśnie rozumienie teologii wpłynęło na decyzję Ojców Soboru Watykańskiego II o powolnym odchodzeniu od wyłącznego koncentrowania się na problemach związanych z doskonałością chrześcijańską, na korzyść teologicznego dowartościowania zagadnienia świętości jako celu lub kresu wewnętrznego rozwoju człowieka⁴⁸.

Człowiek ogarnięty miłością Ojca przez Syna, który *przez wcielenie zjednoczył się jakoś z każdym człowiekiem* (KDK 22), w Duchu Świętym, będącym *zadatkiem dziedzictwa* (Ef 1, 14), w pełni uczestniczy w Boskim życiu. Uprawiana z myślą o takim człowieku teologia, pozostając nieustannie na usługach wiary, jest podporządkowana dynamicznemu doświadczeniu świętych, którzy – jako synowie w Synu – wołają w Duchu: *Abba – Ojcze* (por. Rz 8,

⁴⁶ L. Balter, *Antynomie posłannictwa chrześcijańskiego*, „Znak” 31 (1974) nr 5, s. 602.

⁴⁷ Por. M. K. Gandhi, *Autobiografia*, Warszawa 1958, s. 89.

⁴⁸ Por. L. Balter, *Świętość jako cel i kres rozwoju duchowego*, w: *Duchowość chrześcijańska*, red. L. Balter, KolCom nr 10, Poznań 1995, s. 191-214.

15; Ga 4, 6; J 1, 12; 1J 3, 1)⁴⁹. Tak rozumiana, dynamiczna wizja świętości wiąże się w teologii ks. Baltera z nowotestamentalnym objawieniem Boga jako Wspólnoty Osób – Trójcy Świętej. Bóg nie jest więc oderwanym od świata Absolutem, ale Ojcem najlepszym, zatroskanym o swoje dzieci. Bóg nie jawi się także jako *Akt czysty* (poniekąd bezosobowy), ale jako samo Życie, którym dzieli się z człowiekiem: *Tak bowiem Bóg umiłował świat, że Syna swego Jednorodzonego dał, aby każdy, kto w Niego wierzy, nie zginął, ale miał życie wieczne* (J 3, 16) – mówi Jezus w rozmowie z Nikodemem, a umiłowany uczeń Jezusa, który zapisał te słowa, oświadcza: *W tym objawiła się miłość Boga ku nam, że zesłał Syna swego, abyśmy życie mieli dzięki Niemu* (1J 4, 9)⁵⁰. Oznacza to, że w Chrystusie wieczność zstąpiła na świat i zamieszkała pośród ludzi, mobilizując ich do dynamicznego wzrostu w świętości, zgodnie ze słowami św. Jana: *A to jest życie wieczne: aby znali Ciebie, jedyne prawdziwego Boga, oraz Tego, którego postać, Jezusa Chrystusa* (J 17, 3).

Chwała Boża i zbawienie człowieka jako cel teologii ks. prof. Lucjana Baltera przejawia się w wyjątkowym dowartościowaniu *tego sedna życia chrześcijańskiego, jakim jest prawdziwa, żywa wiara w Boga Ojca i Jego Syna jedyne Jezusa Chrystusa, krótko zaś mówiąc: w Objawienie Boże, którego szczytem i pełnią jest Jezus Chrystus – a także konkretnych problemów teologii jako refleksji nad tą wiarą i życiem z wiary*⁵¹. Konkretnie rzecz biorąc, życie wieczne ma już tu, na ziemi ten, kto wierzy w Syna Bożego i przyjmuje Go w Eucharystii. Wypowiadając takie zdanie, ks. Profesor wypukla prawdę o Kościele jako widzialnym przedłużeniu zbawczej misji Chrystusa, co potwierdza obrona przez niego droga: „od wiary do teologii”. Drogę tę najlepiej wyrażają, chętnie przytaczane przez Jubilata, słowa Jana Pawła II z encykliki *Dives in misericordia*: *Im większy zatem może być opór dziejów ludzkich, im większa obcość ziemskich cywilizacji, im większa miara negacji Boga w świecie, tym większa jest i powinna być bliskość tej tajemnicy, która – ukryta w Bogu*

⁴⁹ Por. tenże, „Wielka tajemnica człowieka” (KDK 22), w: *Minister Verbi. Liber sollemnis Excellentissimo Domino Archiepiscopo Henrico Muszyński Metropolitaе Gnesnensi ad honorandum decimum quartum eiusdem vitae lustrum expletum dedicatue oblatuque*, red. P. Podczusza – W. Szczerbiński, Gnesnae 2003, s. 353-368.

⁵⁰ Tenże, *Świętość jako cel i kres rozwoju duchowego*, art. cyt., s. 198.

⁵¹ Tenże, *Od wiary do teologii*, w: *Podstawy wiary – teologia*, dz. cyt., s. 21.

przed wiekami – w czasie stała się udziałem człowieka w Jezusie Chrystusie (DiM 15)⁵².

Przeprowadzone wywody ewidentnie poświadczają, że zasadniczym celem teologii ks. prof. dr hab. Lucjana Baltera jest eschatyczne spełnienie w Bogu, które jest równoznaczne z wiekiustym udziałem człowieka w zmartwychwstaniu i uwielbieniu Chrystusa. Taki cel teologii dowartościowuje osobową godność człowieka, stanowiąc intelektualno-duchową podstawę jego wiecznej radości⁵³. Teologia utwierdza więc w nadziei, że radość nieba, jako moc działająca w świecie, jest właściwa nowemu „zakresowi” Ciała Chrystusa: Świętych obcowaniu. Oznacza to, że radość zbawienia jednostki musi zostać dopełniona zbawieniem wszechświata i wszystkich wybranych, bo wybrani w niebie nie są jedni obok drugih; wszyscy oni razem – jako jeden Chrystus – są niebem. W konsekwencji cel teologii będzie w pełni osiągnięty dopiero wówczas, gdy całe stworzenie stanie się radosnym „hymnem” wyzwolenia bytu z zamknięcia w sobie, ze wszystkich ograniczeń i osiągnie pełnię, a zarazem Pełnia wstąpi w to, co jednostkowe.

* * *

Jesteśmy wdzięczni, że ks. prof. dr hab. Lucjan Napoleon Balter, trwając w służbie Bogu i człowiekowi, dzięki uprawianej przez siebie teologii, umożliwia przekazywanie wiary i przyczynia się do tego, że umysł tych, którzy nie znają Chrystusa, może Go szukać i znaleźć. W teologii Profesora dochodzi bowiem do twórczego spotkania Słowa Bożego i odpowiedzi wiary, recepcji bytu i aspiracji dążeńiowych, tajemnicy Boga i tajemnicy człowieka. Tak rozumiane *uprawianie teologii wymaga duchowego wysiłku związanego ze zdobywaniem ścisłości i uświęceniem*⁵⁴. Naszemu Jubilatowi dpo-

⁵² Tenże, *Wolanie Kościoła naszych czasów*, „Communio” 1 (1981) nr 1-2, s. por. 45; tenże, *Nurt eschatologiczny we współczesnym chrześcijaństwie a miłosierdzie Boże*, w: *Wobec tajemnicy Bożego Miłosierdzia*, red. L. Balter, seria: Powołanie człowieka 8, Poznań 1991, s. 74-88.

⁵³ Por. tenże, *Doskonała radość zbawionych w niebie*, „Ateneum Kapłańskie” 74 (1982) t. 98, s. 218-226.

⁵⁴ Kongregacja Nauki Wiary, *Instrukcja o powołaniu teologa w Kościele*, dz. cyt., s. 356; por. L. Balter, „Dwa skrzydła, na których duch ludzki unosi się ku kontemplacji prawdy”, „Communio” 19 (1999) nr 3, s. 3-19.

maga w tym realizacja charyzmatu pallotyńskiego, która pozwala mu żyć intensywną wiarą i zawsze łączyć badania naukowe z modlitwą, połączoną z naśladowaniem Jezusa Chrystusa, Apostoła Ojca Przedwiecznego i czynieniem wszystkiego zgodnie z wolą św. Wincentego Pallottiego: *ad infinitam Dei gloriam, ad destruendum peccatum, ad salvandas animas.*